

haar de dochter van de vrouw, die hij begeerd had, maar uit familieoverwegingen niet trouwen mocht, zij, van kind af in stille adoratie voor „Vijverlust“, gaat met hem op in de zorg voor alles, tracht met en voor hem de traditie in leven te houden.

Gestaag echter blijkt dit moeilijker: de oude vrienden sterven, of vertrekken, de tweede zoon doet een huwelijk buiten den kring van zijn stand en toont, onder invloed van z'n vrouw en haar vader, niet den minsten eerbied voor het goed, er komt verval, hier en daar en overal, wijl Gregorius niet meer bij machte is tot een behoorlijk onderhoud. Maar z'n liefde voor het goed van Cronaert blijft en z'n vasthouden aan de onschendbaarheid ervan ook. De familiereunie wordt ten slotte nog maar door een verren bloedverwant bezocht, maar voor hem wordt alle statie van vroeger gemaakt, omdat de reunie moet blijven. En Jacoba, met fijnen tact, handelt geheel in dien geest en, zelf gekomen in het schaduwdonker van het leven, is het eentonige, stille verglijden der dagen haar een zoet-weemoedige vervulling.

Ten slotte sterft Gregorius, op z'n oude kamer, in z'n eigen huis, oud en levensmoe en in de statige kamer, waar de hoogtijden der familie werden gevierd, is zijn begrafenisdag de laatste reüniedag van de enkele overgeblevenen.

Zoals men ziet, gebeuren is er in dit heele verhaal vrijwel niets. 't Komt alleen aan op 'de steer, 't is alleen om de teekening-in-woorden te doen. Maar, we zeiden het reeds, die is zoo fijn en tegelijk zoo diep-indringend van kracht, dat de leetuur van dit boek een genot wordt, een literair genot. Er is niets pompeus in het heele verhaal, 't is alles even eenvoudig en sober, maar de tint is als die van den avondzonnehemel, teer en schoon.... Ik geloof, dat dit boek een verrijking beteekent van onze moderne literatuur, omdat het, tegenover 't veelszins wilde aspect van den modernen roman, de rust doet zien van talentvolle beschrijvingskunst.

Verzen van de Noord-Hollandsche visschersvrouw Elsje Bording.

De predikant van Landsmeer, Ds H. J. Heynes, die ons in z'n bekende boeken zulk een frisschen kijk gegeven heeft op de Noord-hollandsche menschen en dingen, kent in zijn dorpje een eenvoudige visschers-huisvrouw van ongewone gaven. Ze is huismoeder als al de bewoonsters van de vriendelijke visschershuisjes langs den zeedijk; ze poetst en stoft en schuurt en is dagelijks bezig in het nijvere huishoudgedoe, dat bij de Hollandsche properheid behoort. Maar — zoo vertelt Ds Heynes in een inleiding op het bundeltje, dat voor ons ligt, — deze vrouw kan meer. „Terwijl zij stoffer of schuurhant hanteert“, terwijl ze dus bezig is in haar eenvoudige werk, kan het gebeuren, dat plots „maten en strofen en rijmen door haar heen (ritselen)“ en een vers groeit. Ze schrijft het dan op en bewaart zoo vele van haar invallende gedachten. Vooral in rustige uren, als het werk is gedaan en de stilte om haar is, wijdt ze zich graag „aan de beoefening van haar kunst“ en dan dicht zij, naar Ds Heynes opsomt, „over harde kinderjaren, over kinderleven, over dierenleven, over den zegen van beproevingen, over godsvrucht...., over de veel verlatte techniek der Zuiderzeevisscherij...., over kerkdienst, kerkleeraar, kerktoeren...., over nog een en ander....“

Ze geeft dus „huiselijke poëzie“ in den zin van deze in onze letterkunde veelvuldige soort.

Uit haar werk nu las Ds Heynes een bundeltje samen, dat hij onder den titel „Verzen van de Noord-Hollandsche Visschersvrouw Elsje Bording“ in het licht gaf²⁾, met de bedoeling, „eenigen in (m) zijn verwondering over het kunnen eener gewone visschersvrouw te laten doelen“. Zij zelf voert niet de minste pretentie, veelmeer voelt ze er zich bezwaard over, dat ze den predikant toestemming gegeven heeft tot deze uitgave.

Inderdaad is er niets in het (keurig uitgegeven) bundeltje, dat naar pose zweemt. 't Is alles eenvoudig en Noord-hollandsche werkelijkheid, „gelegenheidspoëzie“ bij vreugde en leed, versjes over den visscher en z'n kajuit, de visschersvrouw en haar huis, de zee en de weiden, die rechts en links van haar huis zich uitstrekken. Over 't algemeen zijn de dichtjes vlot en rhythmisch vrij zuiver: „De Regen“ b.v. en „Buurvrouw“ zijn naar vorm en inhoud pittig. Er is rijmvaardigheid en — met uitzondering zeer beslist van het vers „bij den kapper“ — ook wel visie. We willen daarom wel „deelen in de verwondering“ van Ds Heynes over het kunnen van een gewone visschersvrouw.

Maar we verschillen met hem van meening, dat dit werk „kunst“ zou zijn. Al te veel toch ligt de kracht in het uiterlijke, in rijmvlotheid en maatslag en niet zelden is daaraan de zuiverheid van taal en beeld, die immers sinds 1880 zoo sterk op den voorgrond zijn gekomen als elementen van dichtkunst, ten offer gevallen. Als men b.v. eens leest deze strofe van een gedichtje, waarin een gestorven kindje als in den geest tot moeder spreekt:

En het roept u soms toe: o, mijn moetje, ween niet
Maar verhef vaak naar boven uw oogen,
Want dan zult ge mij zien als een engeltje rein,
Dat daar blikt op u neer uit den hoogen

dan ziet men duidelijk, hoezeer de vorm als hoofdzak is gevoeld. Terecht hebben de jongeren, de Nieuwe Gidsers van 1885, tegenover de oudere poëzie er den nadruk op gelegd, dat er harmonie moet zijn tusschen gedachten en uitdrukkingsvorm, dat de eerste niet mag worden verwrongen naar den laatste en cliché's, rijm- en rythmeinvogels of -wegelingen alle kunstwaarde aan een gedicht ontnemen. En dat cliché-gebruik vinden we hier juist veelvuldig.

Voorts missen we in deze verzen soms de fijnheid van gedachten, die voorwaarde is voor kunst; de sfeer is hier en daar al te „huiselijk“ (vgl. „Op het Huwelijk van een Nichtje“, „Huisvrouw“, „Bij den kapper“ e.d.) Ook in het eenvoudige moet een aesthetisch element zijn, wil het stof zijn voor den kunstenaar en waar dat aesthetische ontbreekt kan met het „bezingen“ geen kunst ontstaan, zelfs niet als het uiterlijk, de vorm, die is van een gedicht.

We zeggen dit alles niet, om af te doen aan „de verwondering“, die het kunnen van deze ongeschoolde vrouw wekt, ook niet, om de uitgave van dezen bundel te disqualificeeren. We bedoelen slechts te doen uitkomen, hoe een gedichtje, zelfs een formeel goed gedichtje, volstrekt nog geen „kunst“ behoeft te zijn en gaven, als die deze vrouw ongetwijfeld bezit, iemand niet tot een dichter maken, noch ook het werk tot poëzie. „Kunst“ vraagt meer dan rijm- en maatgevoel, en dat meerdere missen we hier.

C. T.

PERS-SCHOUW.

Bavinck-Smith.

Verleden week haalden we „Kerk en Vrede“ aan, waarin geschreven werd over Geelkerken-Smith.

Thans is het Bavinck-Smith.

De heer Smith, die te Groot-Ammers woont, hoofd-onderwijzer was aan een Chr. school daar en die tevens anti-militarist is, haalt uit de brochure van Dr H. Bavinck „Het Probleem van den Oorlog“ enkele losse uitspraken aan, waarin over de schrikkelijke en schandelijke zonden van den oorlog vonnis gestreken wordt; en zegt dan:

Wanneer wij precies hetzelfde beweren noemt „De Standaard“ ons „opruisers“, „dwaalgeesten“ etc.; spreken „christelijke“ debaters over „revolutionaire terminologie“, „een spraak die openbaar maakt“ etc.

Zou ook wijlen Prof. Dr Bavinck als hij door deze lieden wordt gewogen, niet te licht worden bevonden?

We willen hier niets aan toevoegen. De citaten spreken duidelijk genoeg. Doen wij er ons voordeel mee!

Het is weer de gewone redeneering. Dat Bavinck nog wat anders zegt dan de heer Smith citeert, wordt niet geteld. Het loopt niet over de anathema's over den oorlog, doch over de conclusies, die volgen, en waarin eigen houding wordt besproken, als de nood er is. Wat Bavinck zegt wordt door duizenden onderschreven, die niet anti-militarist willen zijn. Zij meenen ook, zijn woorden toe te passen.

De Generale Synode.

In „De Heraut“ schrijft Prof. Kuiper:

De Haagsche Synode, die elk jaar saamkomt, wordt door 's Lands regering betaald. De kosten onzer Synodes worden door de Kerken zelf gedragen. Hoe ernstig onze Kerken nu zulk een rechtsgeding opvatten, waarbij het niet alleen gaat om wat men de „rechtspositie onzer predikanten“ noemt, maar vooral om de vraag naar de handhaving van de autoriteit van Gods Woord, blijkt wel uit de groote offers, die onze Kerken bereid zijn daarvoor te brengen. In wereldsche kringen moge men spotten met een Synode, die in de 20e eeuw nog weken lang vergadert om te handelen over de „slang in het Paradijs“, ons Gereformeerde volk trekt zich dien spot niet aan. Het weet, dat het bij deze Synode gaat om veel dieper liggende vraagstukken.

Wat dit laatste betreft, merkt Prof. Bouwman in „De Bazuin“ op:

Op deze Synode worden dus zaken behandeld, die ten principale raken de autoriteit der H. Schrift. Wanneer men de feitelijke van datgene wat de H. Schrift als historie geeft, de geschiedenis van den val, den hof van Eden met de twee zinniglijk waarneembare boomen, van de slang en haar spreken, enz. zou loslaten, dan zou daarmee de heilsgeschiedenis worden aangetast.

En de geschiedenis des heils is ook geschiedenis evenals de profane historie. Het is waar, dat er een groot onderscheid is tusschen de wereldgeschiedenis en de gewijde geschiedenis. De gewijde geschiedenis in de H. Schrift laat ons de dingen zien in het licht van den Raad Gods, hoe God alle dingen schept, en trots den val en de bestrijding van Satan alles doet uitloopen op de verlossing van de macht des kwaads, op de overwinning der zonde door Christus en op de eeuwige heerlijkheid. De wereldgeschiedenis evenwel leert ons het verloop der dingen zien in hun onderling verband. En al beziet de geloovige ook de historie bij het licht van den Raad Gods, in Zijn Woord geopenbaard, in de wereldgeschiedenis zijn alle gebeurtenissen, die op den gang der zaken en de ontwikkeling der dingen in het leven der wereld invloed hebben uitgeoefend, van belang.

De heilige geschiedenis geeft echter niet een volledige ontwikkelingsgang van Israël als volk, deelt

niet alle gebeurtenissen mede, maar geeft alleen datgene wat God voor onze kennis van den raad Gods tot zaligheid noodig oordeelde. Er is dus onderscheid tusschen de gewone en de gewijde geschiedenis. Doch dit wil niet zeggen, dat de feiten, ons in de Schrift medegedeeld, niet feitelijk zoo zijn als zij in de H. Schrift ons zijn medegedeeld. In dat opzicht is er geen onderscheid tusschen de heilige en de profane historie.

Uit een en ander kan men dus zien, dat de Synode van Assen voor vragen gesteld wordt, waarvan de beantwoording voor de toekomst onzer kerken van het hoogste belang is.

Ten aanzien van de meer binnenkamers gevoerde besprekingen zal dit citaat uit „De Heraut“ de lezers interesseeren:

Alleen dit mogen we, zonder het opgelegde geheim te schenden, wel zeggen, dat ook bij dit mondiale vragen-stellen de goede toon van het begin tot het einde bewaard bleef. Van wat een der liberalen schreef over een inquisitoriaal gericht, dat aan de donkere Middeleeuwen herinnerde en waarbij men een verdachte door martelende vragen tot bekentenis wilde dwingen, was geen sprake. Vermoedend was zulk een onderhoud zeker en we hebben alle bewondering voor Dr Geelkerken, die na al de inspanning, welke het uitvoerige schriftelijke antwoord van hem geëischt had, in staat bleek twee dagen lang met zooveel geestkracht en slagvaardigheid de hem gestelde vragen te beantwoorden.

Over de veel veroordeelde werkwijze der Synode zegt ds H. S. Bouma in „Friesch Kerkblad“ (het blad, dat vanwege de manier van uitgave al meer ongenietbaar wordt, ook al is de inhoud nog zoo loekend):

We moeten niet vergeten, dat de werkwijze en de handelwijze van de Synode toch al goede vrucht heeft gegeven.

Betrekkelijk lang duurt het, heel weinig weten we nog, maar de gevolgen daarvan zijn niet ten eenenmale ongunstig te noemen. Toen de Synode samenkwam, was er iets onzuivers in de atmosfeer. De spanning was zoo groot, dat men gerust kan spreken van ziekelijke overdrijving. Er was zucht naar het sensationele en men verwachtte allerlei schokkende gebeurtenissen. Maar de Synode wist zich vrij te maken van allerlei verkeerde invloeden en schiep zich haar eigen atmosfeer, waarin kloekheid en rust mogelijk maakte een kalm aanvatten van de zaken. Ze ging haar eigen gang. En hoe wij buiten ook popelden van ongeduld, zij werkte door en haastte zich, maar deed dit langzaam.

En hoe wij ook grepen naar de couranten, zij berichtten ons niet meer, dan oorbaar werd geacht en dit was niet veel.

Dat was alles voor ons vervelend, dat was om te stampvoeten van ongeduld, dat was om er lurslursch onder te worden.

Maar — het is niet verkeerd geweest!

Want de zaak-Geelkerken is niet langer sensationeel. We zijn nog wel in spanning, maar het zieke element is er uit weggenomen.

En over de copie-dievery van „De Telegraaf“ merkt Prof. Grosheide op in „Noord-Holl. Kerkbl.“:

Het dagblad „De Telegraaf“ wist evenwel de vragen te bemachtigen en uit „De Telegraaf“ kwamen ze in alle couranten.

En nu het gevolg? We hebben zelf al gemerkt, dat door deze openbaarmaking nadeel is ontstaan. We hoorden van iemand, die meende, dat Dr Geelkerken verkeerde gevoelens voorstond in zake het boek Job. Dat was uit de vragen afgeleid. Maar in de vragen staat dat allerminst. De Synode heeft vragen gesteld om dingen te weten te komen, die men niet wist. Anders gezegd, die vragen zijn niets waard zonder het antwoord van Dr Geelkerken. En dat antwoord is weer niets waard zonder het rapport daarover van de Synode. En dat rapport krijgt pas betekenis, als de besluiten genomen zijn, die natuurlijk niet genomen worden, zonder dat eerst is gerekend met hetgeen Dr Geelkerken misschien tot zijn verdediging zou willen opmerken.

Van zelf komen straks alle schriftelijke stukken in het licht. Zoals ook in de zaak van Ds Netelenbos is geschied. En als men alles bijeen heeft, dan kan men pas een oordeel vellen.

Reeds daarom is zulk een voorbarige publicatie een kwaad. En we hopen dan ook, dat het antwoord, dat Dr Geelkerken op den tijd door hem beloofd heeft ingeleverd, niet vóór den tijd publiek zal worden gemaakt.

Aan den laatste wensch is inmiddels niet voldaan. Dr Geelkerken is weer naar buiten getreden, uit het duister.

En nu kunnen de Jan Rapses, de anonymi, weer bij heirscharen vliegen in het duister van redactiekamertjes en kranten-briefjes.

Maar het is goed, dat ieder weet, dat de synode zelf al lang van plan was op haar tijd alles uit het duister te brengen in het licht.

Alleen maar — op tijd.

Kindelijk schrijft nog ds W. H. Gispem in de „Scheveningsche Kerkbl.“:

Hoe groot de belangstelling in de zaak-Geelkerken is, blijkt wel uit een uitknipsel uit een blad uit Canada, mij door een zuster der gemeente ter hand gesteld, waarin een telegram uit Assen met bericht hoe veel opzien de kwestie in Nederland heeft gewekt, en het gaat over twijfel, die Dr Geelkerken heeft uitgesproken of de slang tot Eva gesproken heeft. De Synode bestaat naar dit bericht uit 11 van de uitstekendste theologen van Holland en deskundigen in de uitlegging en 50 mindere geestelijken.

Ook daar het misverstand alsof de kwestie slechts ging over de slang, die gesproken heeft, en niet over de historische bijzonderheden in Genesis 3 vermeld: de boom des levens, het proefgebod enz.

Als we zoo al eens bedenken, wie er tegenwoordig

onder de niet-kerkelijke ingelichten „orthodoxen“ kant knikanten verma Phaedo staat:

Thyrsos-drager. Waarbij wel lijke bacchanten, die op ordelij. Want de pul. En de pers. Waarna me naar kapittel 5. Van Bileam. Jhereden had, „gehoord hebbe. Maar wee

Na het over deze herinnering vereniging v. sporen:!

Op die S. zoo ongevee. Bergh ter. van de ande.

Wat een nokvol was. Bergh met d. kelijkheid d. voorhoofd h. ook nog de. linkende. M. geten. Ds v. men uit de. zoo onbevve. delburg. — dien jongen. Linden, K. S. zending, d. teerd.

Zagen hee. wonderbaar.

Dan, dat. worden gele. Samma, de. Het is niet a. aan wat v. hart aan.

Maar, we. En waren.

Er werd m. ging van twe. verschillend.

Wat? Ald. overgaan? H. denken? He. bij Gorkum.

wede? Niet. en rustige. verschil hoe.

er geen Maa. Merwede, die. stuw naar.

Later zou m. der 2 rivieren. en de sprake.

de van de ge. Maar de Me. Dat is zoo.

zien. Niet alle. het klein. Men. Haagsche ker.

Het is de e. gemeente e. Wagenstraten.

De eerste. hangers van. Maar 7 Juli.

De beide. huis en Ds. eerst samen.

woont, gebie. van eerstge. De W. Door.

bevestigd. C. tot samenst. Helms, wat.

weltra een. ls Wisse.

Daardoor. der Linden. Maar door 2.

in vreugde. Tot roem.

„Vol ontferm. zezen der g. meente; in l.

met ons te l. Ja, de Merw.

Modern. in „De Her.

trant de gehoe. vernemen v. (e)ndien(en).

Een godelle g. Outrent e.

gedeeft, van. doop, in de. beele betoek.

stelling in d. iemand. Al. tegenover w.

toegediend, schrijft: „me. plechtigheid.

²⁾ Uitg. N. V. Boekhandel W. ten Have, Amsterdam.